prins van Babel, te Jeruzalem. En dit nu staat er niet. Er staat: de *Koning* van Babel. Doch wat ligt hierin nu hinderlijks? Daniel schreef dit eerste hoofdstuk in het Hebreeuwsch, en alzoo zeer vermoedelijk lang na zijn in gereedheid brengen van de hoofdstukken II—VII, die reeds voor lang in het Chaldeeuwsch waren opgesteld, toen hij het tweede deel veel later aan het eerste deel toevoegde en saam hoofdstuk VIII—XII in het Hebreeuwsch stelde. Dit kon moeilijk anders geweest zijn, daar toen de Perzen de leiding hadden verkregen, en het met Nebucadnezar gedaan was. Daniel sprak derhalve in hoofdstuk I : 1 uit de herinnering van voor vele jaren, toen de Kroonprins reeds lang niet alleen Koning geworden was, maar zijn rijk ten slotte had zien ondergaan. Voor een man nu als Daniel, die zelf jarenlang aan het Hof van Koning Nebucadnezar geleefd, gebloeid en geheerscht had, was het volkomen natuurlijk, dat hij, op 't verleden teruggaande, reeds in het derde jaar van Jojakim van hem, niet precies als kroonprins, maar als van den grooten Koning sprak, wiens luister hij van zoo nabij gekend had. Wie thans nog van den eersten Napoleon spreekt, maakt in zijn verhaal geenszins altoos een onderscheid tusschen Napoleon als Consul en als Keizer. Het is altoos Napoleon als Keizer, waaraan de latere historieschrijver denkt, als hij van den grooten Napoleon te getuigen heeft.

Hier komt dan nog bij, dat de Grieksche historieschrijvers, met name Herodotus, blijkbaar niet geheel op de hoogte van het gebeurde waren, en dat zelfs Xenophon zich vergiste. Veeleer schijnen Berosus, de Babylonische priester, en anderen de juiste toedracht der zaak in het oog te hebben gehouden. Men leze en herleze dan ook slechts de uiterst nauwkeurige en breede betoogen, die niet alleen Kliefoth, Zündel en Kranichfeld, maar met hen Keil en zoovele anderen, ter bestrijding van deze onjuiste uitspraak der critiek, ten beste gaven. Er is in geheel deze critiek geen enkel punt, hoe onbeduidend ook, dat niet door bestrijding, stiptelijk en met onweerlegbare gegevens, weerlegd is. En nu teruggaande op wat we over het nimmer notarieele karakter van de uitlatingen en mededeelingen der schrijvers van de heilige boeken zoo straks opmerkten, treft het te meer, dat hier de volstrekte wederlegging van de geopperde bezwaren door mannen van den eersten rang niet slechts ondernomen, maar met kracht doorgezet is. Met zulk een kracht zelfs, dat thans de poging om reeds het eerste vers van Daniel als geheel onjuist voor te stellen, al meer omsloeg in een aan het licht doen treden van de bijzondere beteekenis, die juist deze mededeeling in het eerste vers voor een juist inzicht van het gebeurde ons biedt. En of men nu van de zijde der critici al beweert, dat verdere bestrijding van de echtheid van Daniel veilig uit kan blijven, daar het nu reeds uitgemaakt is, dat het enkel verzinselen ons aanbiedt, de indruk dien deze taal der hooghartigheid achterlaat, is toch geen andere, dan dat wie zóó spreekt, gemeenlijk de voelhorens mist, om met kennis van zaken in dit heilige geding mee te spreken, maar zich van dit gemis niet bewust is.

Dr. A. K.

---

1) Voor verreweg de meeste lezers van dit artikel kan niet nader op het verschil tusschen het 3e en 4e jaar van Jojakim, dat zich hier voordoet, worden ingegaan. Toch zij hier in een noot een korte nadere toelichting aan toegevoegd voor hen, die de noodige kennis bezitten om de gereede oplossing van dit geschil in te zien. Uitgangspunt is hierbij dan, dat Nebucadnezar niet pas toen hij aan het bestaan van den Joodschen Staat feitelijk een einde maakte, Jerusalem aanviel, belegerde, innam, plunderde en verwoestte, maar dat hij reeds vooraf in een vroegere expeditie Jerusalem zijn overmacht deed gevoelen, het aan zich onderwierp, en het noodzaakte én door het afstaan van ballingen én door het toestaan van tempelberooving, te zwichten voor geweld; en het is deze eerste vercvering van Jerusalem, waarop Daniël dan doelt, als hij in 't eerste vers van zijn boek medêdeelt, dat in het derde jaar van Jojakim's regeering, Nebucadnezar tegen Jerusalem optoog. Het was, toen deze eerste expeditie haar macht aan Jerusalem gevoelen deed, naar luid van hoofdst. I : 1, het *derde* jaar van Jojakim's bewind, en voor heel het toenmalig Oosten een zeer spannend moment. Assyrië was teruggedrongen en Babel naar voren getreden, maar tegelijk was in Egypte Pharao Necho heerscher geworden, en deze zon er op om in West-Azië zijn oppermacht te bevestigen en het optreden van een groote macht bij Tiger en Eufraat tegen te gaan. Hij vestigde daartoe een sterke militaire macht bij Karchemis, en was er in geslaagd te Jerusalem Koning Jojakim als zijn vasal de kroon te doen aanvaarden. Hij had daartoe Josia's leger moeten overrompelen, en toen na diens dood Joahaz als koning te Jerusalem was uitgeroepen, besloot hij dezen Joahaz op zij te dringen, en zoo besteeg toen Jojakim in diens plaats en als Pharao's vasal, in de laatste maand van 610 vóór Christus den troon van David. Te Babel zag men het zeer ernstig gevaar van dit opdringen van de Egyptische macht terstond in, en de toenmalige Koning van Babel, Nabopolassar, achtte het in overleg met zijn ministers noodzakelijk, niet langer te aarzelen, maar zoo mogelijk aanstonds aan Pharao den steun dien deze in Jojakim vond, te ontnemen. Daartoe zond hij toen in 607 een aanzienlijk leger naar het Westen, en zoo ook naar Jerusalem, om hier de Egyptische overmacht zoo mogelijk te breken. Het leger dat hij daartoe uitzond, stelde hij onder het bevel van den toenmaligen Kroonprins Nebucadnezar, en dit te eer, daar toen reeds meer en meer bleek wat eminale persoonlijkheid, wat machtig veldheerstalent, en wat regeerzin in dezen Kroonprins al meer aan het licht kwam. Deze veldheer-kroonprins Nebucadnezar toog toen eerst tegen Egypte op, en versloeg bij Karchemis in de vierde maand van het jaar 607 v. Chr. de hoofdmacht van Pharao's leger, en slaagde er kort daarop in, ook op het gebied van Palestina de bezettingen en legerafdeelingen die Pharao er had weten te vestigen, zoo doortastend aan te grijpen, dat Pharao's macht hier voor goed gebroken was. Dit nu sloot in, dat ook de invloed, dien Egypte zich in Jerusalem had weten te verzekeren, door Jojakim als vasal-Koning aan te stellen, geknakt moest worden. Jerusalem was een sterke vesting, en het beleg van Jerusalem kostte tijd. Toch werd in de 9e maand van 607 v. Chr. de tempelstad ingenomen. Met Jojakim werd toen accoord gesloten, en te Jerusalem kocht men den tijdelijken vrede door in tempelroof en in het uitvoeren van ballingen te berusten. Als ballingen koos de overwinnaar toen eenige talentvolle jonge mannen van aanzienlijke families uit. Deze werden te Babel terstond aan een Chaldeeuwsche priesterinrichting toevertrouwd, om ze geheel in het Chaldeeuwsche recht en in de Chaldeeuwsche hofusantiën op te voeden. Drie jaren zou die leertijd ook voor Daniël en zijn drie vrienden duren, en daar deze paedagogische opleiding begon in het jaar 607 v. Chr., moet ze in het jaar 604 v. Chr. afgeloopen zijn geweest. Nebucadnezar nam met dit doel deze jonge mannen niet zelf mede, maar zond ze onder hooge escorte naar Babylon vooruit, terwijl hij zelf alsnog in West-Azië achterbleef, om zoo mogelijk aan de Egyptische macht elk weeropkomen te beletten, en van de Tiger tot aan de Middellandsche Zee de Babylonische macht te grondvesten. Aan dit voornemen nu in West-Azië kon hij intusschen geen afdoend gevolg geven, daar in het midden van 608 hem het bericht uit Babylon bereikte, dat zijn vader Nabolopassar gestorven was, en hij alzoo als Troonopvolger de kroon had te aanvaarden. Jojakim werd dan ook niet afgezet, maar bleef, nu onder Babylon's oppermacht, koning. Van trouw aan Nebucadnezar was echter bij hem geen sprake. Het samengaan met Egypte b'eef hem veeleer aldoor bekoren. Zoo verliepen er drie jaren na de eerste vercvering van Jerusalem door Nebucadnezar, dat de verhouding onbeslist bleef, maar toen achtte Jojakim het oogenblik gekomen om voorgoed en openlijk af te vallen van zijn Opperheer. In het derde jaar na het eerste aangegane accoord, en alzoo in 609 v. Chr., ging Jojakim hiertoe over. Nebucadnezar zag toen geen kans om Jojakim hierin onmiddellijk tegen te gaan, zoodat Jojakim gedurende vier jaren aan Egyptes leiband liep. Maar eindelijk verdroot hem dit toch, en toen in het zevende jaar van zijn Koningschap, en alzoo in het elfde jaar van Jojakims bewind, d. i. in het jaar 599 v. Chr., besloot hij een machtig leger tegen Jerusalem uit te zenden, nam het na een niets sparende belegering in, en Jojakim verloor zijn leven.

Het tegenstrijdige in de tijdsopgave ligt alzoo hierin, dat Daniël in den aanhef van zijn boek spreekt van het *derde* jaar van Jojakims regeering, terwijl uit de overige gegevens bij Jeremia, in het boek der Koningen en der Chronieken volgt dat, zuiver chronologisch genomen, de eerste aanval op Jeruzalem plaats greep in het *vierde* jaar van Jojakims bewind. Stel, dat Jojakim in de laatste maand van 610 den troon beklom, en dat Nebucadnezar in de eerste maand van het jaar 607 als legerhoofd optrad, in de vierde maand van dat jaar bij Karchemis het Egyptische leger versloeg, en in de negende maand van 607 Jerusalem innam en Jojakim onderwierp, dan kan en moet men, zuiver rekenend, chronologisch, zeggen, dat Jeruzalem werd veroverd in het *vierde* jaar van Jojakims bewind. Maar vraagt men, enkel op den duur van zijn bewind ziende, hoeveel jaren hij toen reeds regeerde, dan was het toch feitelijk eerst Jojakims derde regeerjaar, juist zooals Daniël in hoofdstuk I : 1 't zegt. Het is er mee als met de berekening van 'onzen eigen leeftijd naar onzen geboortedag. Wie in December geboren is, wordt eerst in December 1902 twee jaar. Doch naar den Almanak gerekend, was hij er reeds in 1900, doorleefde 1901 geheel, en nu ook 1902 bijna. Hij wordt dus pas twee jaar, maar is er toch in drie achtereenvolgende kalenderjaren reeds geweest.

Volgt nu in Daniël II : 1 v. v., dat in het tweede jaar van Nebucadnezar's Koningschap Daniëls Koningsdroom van het beeld met de vier metalen inviel, dan bleek toen de proeftijd van drie jaar te Babylon reeds achter hem te hebben gelegen. Ook dit echter levert geen bedenking op. Aan Nebucadnezar wordt in de H. Schrift een regeeringstijd van 45 jaar toegeschreven, terwijl Berosus hem op slechts 43 jaren stelt. Dit nu is daaraan toe te schrijven, dat Daniël rekent van at zijn optreden bij Karchemis, en tusschen den grooten slag bij Karchemis en zijn kroning te Babylon verliepen metterdaad twee jaren. Vandaar dat eenerzijds van 45 en anderzijds van een regeering van slechts 43 jaren gesproken wordt. Daar nu in Daniël II : 1 v.v. niet gedoeld wordt op wat Nebucadnezar als Kroonprins-veldheer voor de poort van Jerusalem deed, maar eenigliik op zijn feitelijk zitten op den troon van Babylon, kon hier niet anders gesproken worden dan van het *tweede* jaar van Nebucadnezar's Koningschap. Saam is er alzoo sprake van vier jaren. De leertijd van Daniël, Sadrach, Mesach en Abednego, had derhalve reeds een jaar geleden zijn einde bereikt, en zoo ligt er niets strijdigs in, dat Daniel als reeds volleerd droomduider reeds in het tweede jaar van 't feitelijke Koningschap van Nebucadnezar zijn plaats aan het Hof te Babel had ingenomen. Terecht is bovendien door de gelcovige uitleggers van Daniël's geschrift opgemerkt, dat in Daniël I aansluiting bestond aan het leven van Gods volk, en dat daarom in het eerste hoofdstuk te rekenen viel met wat te Jerusalem de beslissing gaf, en alzoo twee jaren vroeger viel, doch dat daarentegen bij den droom van Nebucadnezar Israël uitviel, en alleen te rekenen was met Nebucadnezar's Babylonisch bewind. Wie dezen gang van 't betoog in de Schrift wil nalezen, heeft, gelijk we reeds aangaven, in het tweede boek der Koningen het verhaal na te slaan vanaf hoofdstuk 23 : 34 tot 24 : 7, in het tweede boek der Chronieken hoofdst. 36 : 4—8. En voorts vooral Jeremia 46 : 2, dan hoofdst. 25 : 1 v. v. en ten slotte hoofdst. 36 : 1 v.v. En hierbij komt dan het veelzeggende stuk uit het verhaal van Berosus, dat in Flavius Josephus en Appius' citaten voor ons bewaard bleef. Op Berosus dient hier nauwkeurig gelet. Hij leefde toch in Babel, als heidenpriester in den tempel van Bel, toen Alexander de Groote Babylon binnentoog. Hij schreef in het Grieksch een werk in drie afdeelingen over de Chaldeeuwsche geschiedenis onder den titel *Chaldeica*. Het archief van den tempel had hem hierbij als bron gediend, en van meetaf genoot dit werk in heel Griekenland en West Azie groot aanzien. Het werk zelf bezitten we niet meer, doch rijke citaten er uit staan nog ten dienste, die door Muller in 1848 te Parijs in de Fragmenta historica Graecorum zijn uitgegeven. Breeder mag deze noot niet worden. Ze geeft slechts een proeve van 't pleidooi voor Daniëls echtheid, gelijk dit in tal van kundige schrijvers ons ten dienste staat.

„Gelijk als wanneer een vaandrager versmelt".

> Ook zal Hij verteren de heerlijkheid zijns woulds en zijns vruchtbaren velds, van de ziele af tot den vleesche toe; en hij zal zijn, gelijk als een vaandeldrager versmelt.
>
> Jesaja 10 : 18.

Een soldaat kan op het slagveld nog tot het laatst toe voor zijn leven vechten, maar de vaandrager kan dit niet. Hem is de vaan, is de banier, is de standaard toevertrouwd. Die moet hij omklemmen met zijn hand, ten laatste zelfs met bei zijn handen, en juist dit als vaandrig vervullen van zijn roeping, sluit doortastend zelfverweer voor hem uit. Hem is de strijd opgelegd voor zijn vaandel meer dan voor zijn eigen leven.

Dit nu is in dit aangrijpende woord van Jesaja, dat »de vaandrager ten leste versmelt« op den Assyriër toegepast. Als de Assyriër er Juda bijna onder heeft, zal Jehova het keeren, en dan zal uit Israël nog een hoopsken getrouwen gered worden, maar het Assyrische leger zal geheel te niet worden gedaan; zelfs zal in 't eind de vaandrager versmelten.

Hierbij is het nu het 't opmerkelijke, dat juist hetgeen voor den Assyrier de ondergang is, voor Juda 't teeken wordt van behoudenis.

Op het slagveld tegen elkaar instormend, heffen beide legers de banier omhoog, waaronder ze strijden. De Assyriër had zijn banier en vaandrager, en tegen dien Assyrier stond Israël met eigen banier en eigen vaandrager over.

Om die banier, om dat vaandel ging het ten slotte.

En nu wordt over Assyrie geprofeteerd, dat het ondergaat, want dat ten slotte zijn vaandrager versmelten zal. En hierin nu ligt rechtstreeks de tegenstelling, dat de eindtriomf aan Gods volk zal verblijven, want dat onder de heiligen, die voor de zake Gods strijden, van zulk een versmelten van den vaandrager nooit sprake kan zijn.

Wel uitwendig. Ook wie voor de zake Gods strijdt, kan er het leven bij inboeten, maar het vaandel laat de vaandrager, die voor God strijdt, nooit los.

Juist als de banierdrager des Heeren versmelt in de worsteling, triomfeert de martelaar, en aan de zake Gods verblijft de zegepraal.

De rol der martelaren blijft daarom in de historie van Land en Kerk zoo eerbiedwekkend.

Niet alsof elk martelaar steeds onder de heiligen als een heilige uitblonk. Ook velen hunner hadden stuitende feilen. Maar één ding hadden ze: in de zake Gods transigeerden ze niet. Als het om de eere Gods ging, kon men volkomenlijk op hen rekenen. En hun leven hadden ze als het moest er voor veil.

Van de martelaren gaat daarom, ook al ligt hun marteldood reeds bijna vier eeuwen achter ons, nog steeds een geroep der vereering op.

Slechts ééne misvatting drong, na hun sterven, maar al te zeer in Gods Kerk door, men rekende de te uitsluitend met het martelaarschap dat op den brandstapel of door het zwaard voleind werd, en men vergat al te zeer, hoe geheel dezelfde strijd alle eeuwen doorgaat, ook al komt het niet tot een gewelddadigen dood.

Van eeuw tot eeuw worstelt de Kerke Gods om de eere van den Christus hoog te houden, en steeds doet zich het tweeledig schouwspel voor, dat dan de één steeds meer aan den vijand toegeeft, voor hem uitwijkt, en ten slotte zich bij hem voegt, terwijl er tegenover die laffen steeds enkelen stonden en nog staan, die van geen wijken of wankelen wisten, en het onveranderlijk voor de zake des Heeren bleven opnemen.

Dit bracht hen dan niet op den brandstapel of op het schavot, maar het berokkende hun een bittere vijandschap in 't leven, een tegenwerking in al wat ze voor de eere Christi aandurfden, en ten slotte een miskenning en vervolging, die 't lijden van de martelaren soms evenaarde.

Voor de martelaren komt de worsteling neer op een beslissend oogenblik, op een standhouden in enkele uren, op een moedig zich in den dood geven, maar dan gaat het ook de heerlijkheid met hen in; terwijl omgekeerd de stille martelaar in het ordinaire leven, jaar in jaar uit, in dezelfde zielsbenauwing heeft te volharden. Tot in het eigen gezin zoo vaak miskend worden, en om desniettemin te volharden en 't nimmer op te geven, een moed en bezieling uit de Fontein des Heils mochten indrinken, die hen tot martelaren al de dagen huns levens, in stee van martelaren in één spanne des tijds, maakt.

De roeping in de worsteling voor de zake Gods, is dan ook zoo verschillend.

In den regel wordt in die worsteling Gods kind tot niet anders geroepen, dan om als held in den strijd den aanval te weerstaan, en als krijgsknecht des Heeren trouw op zijn post te volharden.

Maar altijd zijn er toch enkelen, die voor moeten gaan, en die de eere genieten, de banier te mogen dragen, niet enkel op een parade, maar ook als het op de bange worsteling aankomt, en of de zake van den vijand of de zake Gods moet triomfeeren.

Het zijn dan de vaandragers in de zaak des Heeren, die 't hardst beproefd, het bitterst vervolgd worden, en in de bangste worsteling hebben te volharden.

Verweer kunnen ze bijna niet voeren. Voor eigen zaak de worsteling opnemen, is hun niet doenlijk. Vooral waar het niet gaat om een klein wapperend vaandel, maar om de banier des Heeren, moet schier hun eenig bedoelen zijn, die banier vast te omklemmen, en met die banier tot in 't kamp der vijanden door te dringen. Een banier moet niet achteraf, half schuilend van verre blijven. Wie de banier draagt, moet omstuwd van zijn strijdende manschappen voor allen uit optrekken. Gaat 't scherp toe, dan moet de banier zelfs, soms in overmoed, vooruitgedragen, om de manschap, die weigeren zou, opnieuw met geestdrift voor de eere van het vaandel te doen oprukken.

En zoo is het in de worsteling voor Kerk, Maatschappij en Vaderland nog steeds.

Zij die als vaandrager vooruit moeten, die de banier tegen den vijand in moeten uitdragen, en in 't heetst van de worsteling voor de eere van Christus pal hebben te staan, ze hebben 't soms zoo lang. Ze kunnen zoo vaak zich zelf niet verweren. Ze moeten er alles aan wagen, om het heilige vaandel zich niet uit de hand te laten wringen.

Daarvoor offeren zij zich dan op. Daarvoor hebben ze het uiterste over. En telkens gevoelen ze, hoe hieronder hun kracht dreigt te versmelten.

Maar ook al bezwijken ze ten leste, toch zijn zij het, die eeuw in eeuw uit, tot den heiligen strijd voor de zake Gods aanvuren.

En moge dan al in 't eind ook de vaandrager versmelten, straks zullen anderen zijn heilige roeping overnemen.

Slechts één ding zullen ze nooit of nimmer doen. Bezwijken kunnen ze, maar zoolang hun hand nog den standaard van de heilige banier omklemmen kan, sterven ze liever, dan dat ze het vaandel overgeven.

Dr. A. K.

Amsterdam, 27 Oct. 1916.

Het zij ons vergund nog met een enkel woord terug te komen op de rede, die Prof. Bouman bij de overdracht van het rectoraat aan de Vrije Universiteit hield en waarvan we een vorig maal het korte persverslag mededeelden. Ze werd met bekwamen spoed gedrukt en zag onder den titel *Psychische Activiteit* bij de uitgeversfirma F. van Rossen het licht. Het gewaad, waarin deze rectorale oratie verscheen, is sober: haar omvang is klein, waar ze met de annales academiae mee niet meer dan 49 bladzijden beslaat en de vele vaktermen maken haar voor een leek op het gebied der wetenschap zeker niet gemakkelijk om te verstaan. De kracht van Prof. Bouman schuilt dan ook veel meer in streng wetenschappelijken betoogtrant, dan in het sieren eener rede met bloemkens van oratorie.

De beteekenis van deze oratie schuilt vooral daarin, dat ditmaal voor het eerst een hoogleeraar in de medische faculteit optrad om een rectorale oratie te houden. Dat feit spande de verwachting. En Prof. Bouman heeft in zooverre deze verwachting niet teleurgesteld, dat hij een onderwerp koos, dat, al staat het in zeer nauw verband met het bijzondere vak van wetenschap, dat hij onderwijst, tegelijk van hoog belang is voor de psychologie of zielkunde in het algemeen.

Hoofddoel van zijn betoog was toch om aan te toonen, dat de vroeger algemeen gehuldigde voorstelling van het zieleleven, alsof dit geheel mechanisch uit physiologische processen kon verklaard worden — een voorstelling, die vooral in medische kringen zeer geliefd was — met het experimenteel onderzoek niet klopt, de diepere verschijnselen van het zieleleven onverklaard laat, en daarom door de nieuwere geleerden al meer wordt losgelaten, om weer tot erkenning te komen, dat in de ziel een eigen activiteit schuilt. De grondfout van bedoelde voorstelling was, dat men de zintuigelijke waarneming als het een en al beschouwde, daaruit automatisch de gewaarwordingen en voorstellingen liet opkomen en deze voorstellingen dan louter beheerscht achtte door de associatiewetten. Aan de hoogere uitingen van het zieleleven, de gedachten en begrippen, ontzei men daarbij elke zelfstandige beteekenis; ze waren slechts hulpmiddelen om de feiten, die in de zintuigelijke ervaring waren gegeven, zoo eenvoudig mogelijk aan te duiden; hun ontstaan werd dan ook naar chemische analogieën verklaard als derivaten uit de zintuigelijke ervaring. Hoe groot de invloed dezer voorstelling ook op paedagogisch gebied is gewcest, is bekend. *Aanschouwelijk onderwijs* werd het wachtwoord der nieuwere paedagogiek; aan meêdeeling van gedachten en begrippen werd weinig meer gelecht. Zoo bleef van een eigen zelfstandig zieleleven niets meer over; wat wij zieleleven noemden, was niet anders dan reactie op de prikkeling der zintuigen, maar van een eigen activiteit der ziel was geen sprake.

Tegen deze voorstelling nu kwam Prof. Bouwman op, niet op ethische en metaphysische gronden, maar op gronden aan het experimenteel onderzoek ontleend. Dat experimenteel onderzoek toch heeft geleerd, dat reeds de gewaarwordingen en voorstellingen niet louter mechanisch en automatisch te verklaren zijn, maar dat hierbij wel degelijk een eigen activiteit van de ziel optreedt. En nog veel sterker bleek dit, toen men in den laatsten tijd dit experimenteel onderzoek ook uitstrekte tot de eigenlijke gedachten en begrippen; men leerde deze steeds meer als zelfstandige vormsels en waarden erkennen. Zoo kwamen de nieuwere onderzoekers er weer toe om van een eigen actie of daad der ziel te gaan spreken. En zoo bevestigt dit psychologisch onderzoek langs anderen weg, gelijk Prof. Bouman zijn rede besloot, wat Prof. Bavinck in zijn rede op het Philologencongres „de overwinning der ziel" op het materialisme heeft genoemd.

Dat Prof. Bouman aan het einde van zijn oratie niet dieper is ingegaan op de vraag, in welk verband deze nieuwere onderzoekingen en richtingen op psychologisch gebied met onze beginselen staan, moge een leemte wezen, maar ook zonder dat hij, die dit werk liever aan meer bevoegden overliet, dit verband aangaf, zal dit verband toch voor ieder deskundige wel duidelijk zijn. Zelf wees hij er reeds op, hoe het protest van de Christelijke paedagogen tegen het eenzijdig op den voorgrond schuiven van het aanschouwelijk onderwijs door deze nieuwe richting steun ontving. En het zou niet moeilijk vallen aan te toonen, hoe alleen wie deze activiteit der ziel aanneemt, om nu dit ééne punt slechts te noemen, de zedelijke verantwoordelijkheid van den mensch voor zijne gedachten en daden handhaven kan. Dieper hierop ingaan doen we thans echter niet. We zijn Prof. Bouman dankbaar, dat hij in zijn rectorale rede ons zien liet, hoe ook op dit gebied der »wetenschap« al meer verzet komt tegen de mechanische en in den grond materialistische opvatting van het zieleleven en daardoor zijdelings bevestigd wordt, wat de Christelijke wetenschap op grond van Gods Woord aangaande het wezen en de werking der ziel steeds heeft beleden.

De rechtspositie onzer predikanten.

Naar aanleiding van het feit, dat de heer O. Casimier, vroeger predikant bij de Gereformeerde Kerken, maar door de Classis Grootegast uit zijn ambt ontzet »wegens trouwelooze verlating van zijn dienst« nu langs rechterlijken weg zijn aanspraken zal doen gelden op een jaargeld, dat door de Synode hem werd toegekend, maar dat de Classis weigerde hem uit te betalen, wordt in een onzer politieke bladen geschreven, dat vrucht van dit proces zal kunnen zijn, dat »eens duidelijk aan het licht trede wat de rechtspositie van een predikant bij eene Gereformeerde Kerk« is.

Nu stellen we op den goeden naam van onze Kerken prijs, en wanneer niet in een liberaal, maar in een Anti-revolutionair dagblad de voorstelling wordt gegeven, alsof eerst door een proces van den wereldlijken rechter zou moeten blijken, wat de rechtspositie onzer predikanten is, dan meenen we, dat een woord van protest niet achterwege mag blijven. Te meer, waar ook in sommige kerkelijke bladen een niet geheel juiste voorstelling van deze zaak wordt gegeven.

De rechtspositie onzer predikanten is in de Kerkenorde, waaronder we leven, volkomen afdoende geregeld. In Artikel LXXIX wordt bepaald, dat een predikant alleen door het oordeel der Classis van zijn ambt kan ontzet worden en onze Kerkenorde wijst dus aan, welke rechter alleen bevoegd is het vonnis uit te spreken. En voorts worden in Artikel LXXX aangegeven »welke zonden waardig zijn met opschorting of afzetting van den dienst gestraft te worden", zoodat de Classis niet willekeurig kan te werk gaan, maar de bedoelde straf alleen kan uitspreken, wanneer een van de in Artikel LXXX genoemde »zonden« door den aangeklaagde is begaan.

Natuurlijk bestaat de mogelijkheid, gelijk dit bij elke rechtspraak het geval is, dat de rechter bij het constateeren van de overtreding zich vergist of een naar verhouding te zware straf uitspreekt, In dat geval kent Art. XXXI hem, die door de uitspraak der Classis zich verongelijkt acht, het recht toe om zich te beroepen op een »meerdere vergadering«, en hij kan dit appel voorzetten tot de Generale Synode toe. Eerst wanneer deze uitspraak heeft gedaan, heeft het vonnis kracht van gewijsde gekregen. Hetzelfde wat ook bij de burgerlijke strafprocedure plaats vindt, waar ieder zich beroepen kan op een hoogeren rechter, totdat de Hooge Raad de eindbeslissing geeft. Zelfs is de kerkelijke procedure in dit opzicht nog veel gemakkelijker dan de burgerlijke, omdat de kerkelijke procedure niet aan zooveel formaliteiten gebonden is en ook voor den appellant geen financieele kosten medebrengt.

In welk opzicht de rechtspositie onzer predikanten dus onzeker of twijfelachtig zou wezen, is niet wel in te zien. En althans zal een procedure voor den wereldlijken rechter over een jaargeld, door de Synode aan een voormalig predikant toegekend, maar dat de Classis weigert uit te betalen, hierover wel geen het minste licht verspreiden. Gesteld toch, dat de rechtbank de Classis veroordeelde om dit jaargeld uit te betalen, dan zou daaruit alleen blijken, dat de rechter de uitspraak der Synode handhaafde, maar niet, of de rechtbank het afzettingsvonnis zelf rechtvaardig oordeelde of niet.

Natuurlijk betreuren ook wij het zeer, dat de Classis Grootegast aan het besluit der Synode geen gehoor gaf. Ze heeft daardoor gemaakt, dat deze zeer onverkwikkelijke geschiedenis weder stof van allerlei beschuldigingen tegen onze Kerken gaf. En waar het hier geen rechtsquaestie gold, maar alleen een financieele tegemoetkoming, had de Classis zich zelf en onze Kerken veel verdriet kunnen besparen, wanneer ze naar het advies der Synode gehandeld had.

Intusschen dient wel in het oog te worden gehouden, dat de vraag, of een kerkelijk vonnis, waardoor een predikant uit zijn ambt gezet is, op zich zelf billijk en rechtvaardig is, niets te maken heeft met de rechtspositie onzer predikanten in het algemeen. Bij elke rechtspraak komen onjuiste of verkeerde vonnissen voor, zonder dat iemand daarom meent, dat de rechtspositie der burgers twijfelachtig is. Gesteld dus zelfs, dat de classis Grootegast zich vergiste, toen zij den heer Casimier schuldig verklaarde aan trouwelooze verlating van zijn ambt, dan had de heer Casimier, door in appèl te gaan bij de meerdere vergaderingen, redres kunnen en moeten zoeken. De Kerkenorde zelf gaf hem dit rechtsmiddel aan de hand. In plaats van dit te doen, scheidde hij zich van de Gereformeerde Kerken af en werd lidmaat van de Hervormde Kerk. De mogelijkheid tot rechtsherstel werd daardoor door hem zelf afgesneden. Wie geen lid der Kerk is, kan toch niet in appèl gaan. En zelfs al zou de Synode hem eereherstel hebben willen geven, men kan iemand, die lid van een andere Kerk geworden is, niet in het predikambt bij onze Kerken herstellen! De fout ligt dus niet aan een gebrekkige of ongenoegzame rechtsregeling in onze Kerken, maar alleen daarin, dat de heer Casimier van de hem geboden rechtsmiddelen geen gebruik heeft gemaakt.

Wel stelt dit droeve geval echter de vraag aan de orde, of de Kerken, wanneer zij meenen iemand uit zijn ambt te moeten ontzetten om dergelijke redenen, niet tevens maatregelen moeten nemen, om te zorgen, dat zulk een predikant niet met zijn gezin broodeloos wordt. Natuurlijk zijn er gevallen, waarin het vonnis der afzetting in volle zwaarte op den betrokkene drukken moet, bijv. wanneer hij aan ergerlijke zedelijke misdrijven zich schuldig heeft gemaakt. Maar er zijn ook gevallen denkbaar, bijv. wanneer een predikant een ketterssche leer drijft of wegens ongenoegen met zijn gemeente zijn dienst verlaat, waarbij het hard en onbillijk zou wezen, hem, gelijk men dit noemt, naakt aan den dijk te zetten. Voor een predikant, die uitsluitend voor de Theologie is opgeleid, is het uiterst moeilijk een andere levenspositie te vinden, vooral wanneer hij op rijper leeftijd is. In dat opzicht zou een nadere regeling dus aanbeveling verdienen.

Stemming of lot?

Een onzer lezers vraagt ons, wat er tegen kan zijn, wanneer de ouderlingen en diakenen niet door stemming, maar door het lot worden aangewezen?

Nu zal de bedoeling van deze vraag wel niet wezen, dat de aanwijzing der ambtsdragers in Christus' Kerk alleen door het lot zou moeten geschieden; want niet alleen dat dit practisch onuitvoerbaar zou wezen, maar het zou geheel in strijd zijn met wat de Heilige Schrift ons leert. De eenige maal, dat het Nieuwe Testament gewag maakt van het gebruik van het lot bij de verkiezing van een ambtsdrager, is Hand. I : 26 waar de verkiezing van een Apostel in de plaats van Judas Iscarioth ons verhaald wordt. En ook dan wordt het lot eerst geworpen, nadat de Apostelen met de gemeente twee candidaten hadden gesteld, die voldeden aan de eischen voor het Apostelambt te stellen.

De vraag zou dus alleen kunnen wezen met het oog op dit Apostolisch voorbeeld, of het niet gewenscht zou zijn, dat de Kerkeraad eerst een dubbelgetal stelde en dat dan de keuze uit dit dubbelgetal niet door stemming van de gemeente, maar door het lot geschiedde. Metterdaad geschiedt dit zoo bij de gemeenten der Herrnhutters, die door het lot laten beslissen wie van de voorgestelde candidaten het ambt zullen ontvangen. Ze beroepen zich daarvoor op het bovengenoemde voorbeeld bij de verkiezing van Matthias en meenen op grond van Spreuken 16 : 33, dat op deze wijze een rechtstreeksche aanwijzing van God den Heere verkregen wordt, wie in het ambt behoort gesteld te worden.

Toch hebben onze Gereformeerde Kerken dien weg nooit willen bewandelen bij de verkiezing der ambtsdragers, en volkomen terecht. Het beroep op Hand. 1 : 26 bewijst niet, dat dit de door God voorgeschreven orde is, want het werpen van het lot was hier een uitzondering maar geen regel. Noch bij de verkiezing van de eerste diakenen te Jeruzalem noch bij de verkiezing van ambtsdragers in de later gestichte gemeenten lezen we ooit, dat het lot gebruikt is geworden. Eer staat het tegendeel vast. De eerste diakenen te Jeruzalem worden door de gemeente onder leiding der Apostelen gekozen. En waar er nieuwe gemeenten onder de Heidenen gesticht worden, geschiedt de verkiezing der ouderlingen door »opsteking der handen« en niet door het lot (Hand 14 : 23). Ook wat de Apostel Paulus aan Titus gelast, dat hij op Creta van stad tot stad ouderlingen moet aanstellen, waarna de Apostel aangeeft, welke personen tot ouderlingen moeten gekozen worden, nl. die onberispelijk zijn enz. toont, dat niet het lot, maar de verkiezing hierbij gebruikt moest worden. En wat door Paulus aan Timotheus gezegd wordt, dat »hij niemand haastelijk de handen moet opleggen« nl. om hem tot ambtsdrager aan te stellen, zou ondenkbaar wezen, wanneer de ambtdragers door het lot en diensvolgens door een rechtstreeksche Goddelijke aanwijzing waren gekozen, want in dat geval had Timotheus het recht niet, om deze personen nog te keuren, of ze voor het ambt wel geschikt waren.

Dat bij de verkiezing van een Apostel in de plaats van Judas Iscariot het lot wel gebruikt werd, was, omdat de aanstelling tot Apostel niet van een mensch, zelfs niet van de Apostelen, maar van God moest uitgaan en daarom door het lot te werpen een rechtstreeksche beslissing van God moest worden uitgelokt. Zulk een buitengewone en rechtstreeksche roeping tot het ambt vindt echter bij de gewone ambtsdragers in de Kerk niet plaats. Het is hier, zooals Gods Woord zelf ons leert, de verkiezing door de gemeente of door de andere ambtsdragers, waardoor de personen voor het ambt moeten worden aangewezen. Alleen wanneer de stemmen staken en geen ander middel om tot een keuze te komen mogelijk is, mag men zijn toevlucht tot het lot nemen, en de beslissing, die dan door het lot gegeven wordt, moet als een Goddelijke beslissing worden geëerbiedigd.

Dat de Herrnhutters niet alleen bij de verkiezing der ambtsdragers, maar zelfs bij het huwelijk het lot werpen om een Goddelijke beslissing uit te lokken, moge vroom schijnen, maar is in den grond een misbruik maken van het lot. God de Heere heeft in Zijn Woord duidelijk aangewezen, aan welke vereischten de ambtsdragers moeten voldoen; Hij geeft aan bepaalde personen gaven en talenten voor het ambt, en Hij wil, dat de gemeente nu naarstig onderzoek zal doen, welke personen aan die eischen voldoen en deze gaven van Hem ontvangen hebben. Zoo roept de gemeente in den naam des Heeren deze personen tot het ambt, en daarom is deze roeping der gemeente een roeping Gods. Een rechtstreeksche beslissing van God door het lot te willen uitlokken, zou daarom tegen den door God gestelde regel ingaan, het verantwoordelijkheidsbesef der gemeente verzwakken en een verzoeken van God wezen.

Spel der historie.

In Bleiswijk, dat vlak onder de rook van Rotterdam ligt, was van oudsher het Remonstrantisme machtig.

De Rotterdamsche heeren, die er hun collatie-recht uitoefenden, zonden er den jongen en talentvollen Episcopius heen, om er de Remonstrantsche leer te prediken, en toen de Gereformeerden uit de publieke Kerk verdreven, in een schuur vergaderden, trok de heethoofd Slatius, later berucht geworden door zijn aanslag op Prins Maurits, er heen, verstoorde de Avondmaalsviering en daagde den Gereformeerden predikant tot een twistgesprek uit.

Ook toen, na de omwenteling in 1618, de Remonstranten uit de publieke Kerk verdreven werden en de Gereformeerden weer in hun recht werden hersteld, bleef een talrijke groep te Bleiswijk aan het Remonstrantisme getrouw en stichtte nu een eigen kerkgebouw.

Anderhalve eeuw later was het Remonstrantisme hier echter uitgestorven. De laatste Remonstrant verdween. Het Remonstrantsche kerkgebouw werd verkocht. En daar de Gereformeerden wederom van hun kerkgebouw beroofd waren tengevolge van de doleantie, kocht nu de Gereformeerde gemeente het kerkgebouw der Remonstranten en richtte dit voor haar eeredienst in.

De kinderen van Calvijn kwamen zoo in de Kerk van Armijn.

Intusschen is dit kerkgebouw nu reeds te klein geworden en voldoet niet meer aan de behoefte. De Kerkeraad besloot daarom tot stichting van een nieuw kerkgebouw over te gaan. En gelijk de *Standaard* meldde, werd voor dit doel in één collecte reeds ƒ 10.000 bijeen gebracht.

We vermelden dit feit, niet alleen om het eigenaardige spel der historie, dat zich hier afspeelde, maar ook omdat het toont, hoe levenskrachtig het Calvinisme nog altoos onder ons volk is.

In heel Zuid-Holland is, indien we ons niet vergissen, van de talrijke Remonstrantsche gemeenten te plattenlande alleen de Remonstrantsche gemeente te Boskoop nog over gebleven.

En onze Gereformeeede Kerken zijn nergens sterker dan in Zuid-Holland en breiden nog steeds zoo in getalsterkte uit, dat men telkens leest, dat de bestaande kerkgebouwen moeten afgebroken worden en door nieuwe vervangen, omdat ze voor het getal hoorders te klein worden.

Prof. Fabius had volkomen gelijk, toen hij op de jongste propagandameeting voor de Vrije Universiteit te Utrecht gehouden, er op wees, dat de grondtrek van ons volk in Nederland nog altoos Gereformeerd is.

Waar een gezonde Gereformeerde prediking gevonden wordt, daar stroomen ook de kerken vol.

Dr. H. H. K.

Voor Kootwijks scholen.

In hartelijken dank ontvangen van den heer A. C. de Vriendt te Zeist uit de Uniecollecte ƒ 1.

Ds. J. H. HOUTZAGERS, *Voorzitter.*

Leestafel.

1. Dr. Alexandre Westphal. Jezus van Nazareth. Harmonie der vier Evangeliën. Met drie kaarten en een plattegrond. Vertaald door C. K. Uitgave van J. H. Kok te Kampen.

Na het uitbreken van den wereldkrijg gaf Ds. Alexandre Westphal, Professeur honoraire de l'Université de Paris, bij de Cooperatieve drukkerij La Concorde te Lausanne zijn Harmonie des Evangiles in het licht. Van dit werkje verscheen in het begin van het vorige jaar reeds het 60ste duizendtal.

De bedoeling van Prof. Westphal met deze Harmonie was vooral den Fransch-lezenden militairen, in korte samenvatting, een overzicht te bieden van wat de vier Evangelisten omtrent onzen Heiland verhalen.

Aan de achterzijde van den voorhandschen titel staat dan ook de mededeeling gedrukt, dat ieder officier, onderofficier of soldaat in actieven dienst, of ook in krijgsgevangenschap, die dit boekje in bezit wenscht te hebben, het gratis zal ontvangen wanneer hij er om schrijft aan de drukkerij La Concorde.

* * *

Ten onzent is in den loop van het jaar op dit boekje de aandacht gevallen en werd het ter verspreiding ook onder onze militairen bijzonder geschikt geacht. Door een drietal dames is toen besloten, zoo mogelijk, tot een Hollandsche uitgave van Dr. Westphal's Harmonie te komen. In Mejuffrouw C. K.(uyper) vond men een vertolkster. En waar het gold, zoo Westphal's Woord-Vooraf: »A ceux qui luttent... et qui espèrent", als de korte noten, die hij onder aan de bladzijden toevoegde, om enkele geografische, historische of theologische uitdrukkingen te verklaren, in onze taal weer te geven, heeft zij, in gelukkige saamwerking met Prof. H. H. Kuyper, die *l' esprit de la langue* in zoo hooge mate bezit, uitnemend werk geleverd.

De woorden zelf der Evangeliën zijn in dit boekje afgedrukt uit onze Statenvertaling, enkele verouderde uitdrukkingen in die vertaling zijn veranderd en de woordschikking is hier en daar zoo omgezet, dat de beteekenis van den zin duidelijker werd.

Het mocht de dames gelukken in den heer J. H. Kok een uitgever te vinden.

* * *

Na de vertaling van het Voorwoord: »Een Woord aan hen die strijden... en die hopen«, staan de drie kaarten: Palestina in den tijd van Jezus Christus; Zijn omwandeling in Galilea; Zijn omwandeling in het gebergte van Judea, en dan een »plattegrond van Jerusalem uit dien tijd«. Volgen de naar tijdsorde gerangschikte evangelische berichten, onder verschillende opschriften. De Prologo uit het Johannes Evangelie; het Evangelie der Kinderjaren; het aanvaarden van het ambt; de roepstem tot het volk; de oprichting van het Koninkrijk; de Messias als Verlosser; de Messias als Man van Smarten; de Messias als Overwinnaar.

* * *

Ook deze Hollandsche uitgave bedoelt, niettegenstaande de groote kosten, die er aan verbonden zijn, gratis-verspreiding onder de gemobiliseerden.

Niet anders dan bij het oorspronkelijke, komt deze bedoeling bij haar uit, doordat achter haar voorhandschen titel gedrukt staat: »Ieder officier, onderofficier, korporaal of soldaat, die er prijs op stelt, dit boekje te bezitten, kan het op aanvrage gratis ontvangen, zoo hij zijn adres meldt aan:

Den Heer L. J. VAN WIJK,
Heerengracht 366, Amsterdam."

De drie dames welke voor dit, in meer dan een opzicht kostelijk middel tot evangeliseeren onder militairen het initiatief hebben genomen, Mevrouw C. van Eeghen—van Marle, Pres. Aerdenhout, Midduin», Freule J. Bicker, Secretaresse, Doorn, »Moersbergen«, en Mejuffrouw C. E. M. Kuyper, 's-Gravenhage, Kanaalstraat 5, — hebben in zoover reeds voldoening, dat de eerste oplaag van dit boekje, 10.000 exemplaren, zoo goed als uitverkocht is en de aanvraag nog zoo groot is, dat tot een tweede oplaag zal moeten worden overgegaan.

Christenen, die dit zoo sympathieke werk ook geldelijk willen steunen, kunnen hun gaven daartoe inzenden aan den heer L. J. van Wijk.

2. Js van der Linden, predikant te 's-Gravenhage. Christus Consolator. Johannes elf toegelicht voor kranken en lijdenden. — J. H. Kok — 1916 — Kampen.

De Haagsche prediker, die de hoogsels en diepsels van het zieleleven zijner medemenschen zoo verstaat, en wat hij dus verstaat zoo pakkend vermag te zeggen, toont ook in dit boek zijn congenialiteit met den Barnabas, »den zoon der vertroosting« uit de apostolische eeuw.

Dit boek »voor kranken en door velerlei lijden neergebogenen« is hem in de pen gegeven door de vraag, die bij zijn bezoeken van zieken en beproefden tot hem kwam naar 'n troostboek.

Die vraag wekte bij hem de gedachte aan het XIe hoofdstuk van Johannes' Evangelie, waar in het verhaal van Lazarus' opwekking, bepaaldelijk die zijde van het Christusbeeld der Evangeliën te voorschijn treedt, die hem ons doet zien als den Christus Consolator, den Trooster.

Dit hoofdstuk nu bood hem de stof voor een 20-tal meditaties, waarin hij, uit zijn rijke levenservaring, dat »dezelfde nooden, dezelfde smarten, smarten des doods en om den dood«, die eens in Bethanië's gezin werden geleden, ook thans, »nog worden doorgemaakt«, in diep-medevoelen met die nooden en smarten, zijn lezer telkens heenwijst en opvoert tot dien Christus, welke eens was en nóg is »innerlijk bewogen« »met allen die tot Hem vluchten«.

Van Hem schrijvend, zegt hij het zoo schoon en goed, »Zijn Evangelie alleen is de balsemkruik, die we brengen mogen in het huis der troosteloozen; Zijn verlossing, die van den bangsten nood verlost; zijn heil, dat de diepste wonden heelt«.

Dit boek is naar vorm en inhoud een Ziekentroost voor kinderen van onzen tijd.

3. J. N. Voorhoeve, Den Haag. Geïllustreerde Christelijke Scheurkalender 1917.

Gelijk de komst van den ooievaar 'n kengrond is van lente-nadering, zoo is de kalender-verschijning 'n kengrond van winterkomst.

Het nu reeds verschijnen van Voorhoeve's Scheurkalender voor 1917 zou dan al 'n heel vroegen winter spellen, wat met het oog op de tijdsomstandigheden, min-aangename gedachten wekt. Doch met het komen van den ooievaar kan men zich in zijn verwachting ook vergissen en daarom moet men zich over dat nú-reeds-uitkomen van dezen tijdwijzer niet al te veel ontrusten.

Wat dezen Scheurkalender zelf betreft, wekt hij niet anders dan aangename gewaarwording. Aan het zien van zijn fijn geteekend Schild, »de vrouwen bij het geopende graf« denken wij aan den, het christelijk gemoed met blijheid vervullenden Paaschmorgen.

Het Blok geeft voor elken dag een welgekozen Schriftwoord en, op den achterkant van het blaadje, een stichtelijk woord of treffend verhaaltje, en de Kalender handhaaft zijn naam van geïllustreerde ook door een twaalftal wel geslaagde reproducties van bekende, christelijke onderwerpen uitbeeldende schilderijen of gravures.

Het toegevoegde „Premieboek": Wuldershoeve door W. Schippers is een mooi verhaal van christelijke strekking. Zal deze kalender een sieraad zijn voor de huiskamer van het christelijk gezin, ook de Wandalmanak met het kloeke beeld van den „Vader" van den „Verloren zoon" en daarombeen de 12 maanden met voor elk harer dagen 'n tekst, zal het op den wand van het kamertje der zonen of dochters, op dien van gang of kenken goed doen.

G.

Officieele Berichten.

Vrije Universiteit.

Men schrijft ons:

De actie voor de Vrije Universiteit is weer met kracht begonnen.

In Utrecht werd een provinciale samenkomst gehouden, waar het woord werd gevoerd door Dr. H. Dijk, Prof. Mr. D. P. D. Fabius en Dr. H. H. Kuyper, terwijl onder voorgang van Ds. K. Fernhout den dag met een samenkomst tot gebed werd besloten.

In Gouda werd een samenkomst gehouden waar Ds. J. S. Lange, voorzitter van het daartoe gevormde comité, de heeren Prof. Dr. J. Ridderbos en Prof. Mr. P. A. Diepenhorst als sprekers inleidde, waarna des avonds Prof. Dr. P. A. E. Sillevis Smitt in den bidstond optrad.

Ook uit het Buitenland kwamen verblijdende berichten.

Een broeder deponeerde op de Bank van de Firma Feninga Bros en Com. te Chicago de som van ƒ 7500, welk bedrag door tusschenkomst van Dr. A. Kuyper werd ontvangen. Deze broeder heeft de ontvangst niet kunnen beleven, maar overleed zeer kort nadat hij deze verzending had gemaakt.

Uit Afrika werd bericht, dat daar pogingen worden aangewend om een comité te vormen, terwijl uit Soerabaia werd medegedeeld, dat het bedrag der contributien alleen uit deze plaats tot ƒ 100 per jaar was gekomen.

Ds. J. van Nes Cz., Miss. Dien d. W. voor de Zend. o. d. Joden, verzoekt ons te willen mededeelen, dat hij voor dezen winter geene uitnoodigingen meer zal kunnen aannemen tot het vervullen van spreekbeurten in de Gereformeerde kerken in het belang van de Zending onder de Joden.

Kort verslag van de vergadering der Classe Axel, op 5 October te Axel.

Art. I. De praeses van de roepende kerk Axel, Ds. J. H. Lammertsma, opent de vergadering door te doen zingen Ps. 84 : 5, leest 1 Tim. 4 : 6—16 en gaat voor in gebed.

Art. II. De credentiebrieven worden nagezien. Alle kerken zijn wettig vertegenwoordigd. De kerk van Axel heeft een instructie.

Art. III. Het moderamen wordt samengesteld als volgt: Ds. J. H. Lammertsma, praeses; Ds. H. P. M. de Walle, scriba; Ds. H. Brouwer HMzn., assessor.

Art. IV. De praeses spreekt een welkomstwoord, wenscht Schoondijke geluk met het behoud van zijn predikant, en heet Ds. A. Thielen van Axel, voor het eerst tegenwoordig, hartelijk welkom.

Art. V. De notulen worden gelezen en gearresteerd.

Art. VI. Mededeeling wordt gedaan van gehouden correspondentie.

Art. VII. Behandeling van ingekomen stukken.

1. Een circulaire van de Partic. Syn. van N.-Brabant en Limburg over den Evangelisatiearbeid aldaar wordt besproken. De kerken der classis worden tot steun opgewekt; haar wordt in overweging gegeven een bijzondere collecte of gift te zenden; een correspondent voor deze zaak zal worden benoemd.

2. Een schrijven van de Classe W. wordt voor kennisgeving aangenomen.

3. Een verzoek van Ds. P. v. A. wordt toegestaan. Hem zal tevens worden gevraagd, zijn zaak langs kerkelijken weg tot een goed einde te brengen.

4. De Handelingen van de Part. Syn. van Zeeland zijn ter tafel.

Art. VIII. Rondvraag naar Art. 41 D. K. O.

De kerk van A. vraagt classebeurten op den 2en Zondag van elke maand. De deputaten voor deze zaak zullen de predikanten der classe daartoe aanwijzen naar volgorde. A.'s vraag van de vorige vergadering wordt beantwoord. O. vraagt een inlichting over de predikbeurten in A. toegezegd door de classe M. Van die classe zal een antwoord worden verzocht.

Art. IX. Rapporten.

Uitgebracht en besproken worden de rapporten over kerkvisitatie, Evangelisatie en Zending. Bij het laatste wordt een conceptregeling ter tafel gelegd van samenwerkende organisaties voor Z. Vl. Zendingsfeesten.

De kerken van approbatie melden de stukken van Ds. J. H. Lammertsma, die naar Appingedam vertrekt, te hebben nagezien en in orde bevonden.

Art. X. Afdoening van geldelijke zaken.

Pauze.

Art. XI. Heropening der vergadering met het zingen van Psalm 119 : 53.

Art. XII. De vergadering gaat in comité. De com. vergadering wordt opgeheven.

Art. XIII. De commissie benoemd tot nazien der boeken van de kas van Art. 13 rapporteert, dat ze de boeken accoord heeft bevonden.

Art. XIV. Benoeming deputaten.

Corresp. der Cl. Ds. S. Groeneveld; Quaestor Ds. H. Brouwer H. Mzn.; Kerkvisit: Ds. S. Groeneveld en H. P. M. de Walle; sec. Ds. H. v. d. Wal en H. Z. de Mildt.

Art. 13 D. K. O. Ds. A. Thielen en H. Z. de Mildt. Examina: Ds. H. P. M. de Walle en H. v. d. Wal.

Approbatie: De kerken van Axel en Zaamslag, sec. de kerk van Ter Neuzen.

Zending (ook Joden) Ds. H. Brouwer H. Mzn., sec. Ds. S. Groeneveld.

Rijn Pruisen en Evang. N.-Br. en L. Ds. A. Thielen.

Class. collecte: Ds. H. v. d. Wal en br. M. Riemens Czn.

Hulpbehoevende kerken: Ds. H. Z. de Mildt.

Art. 19. D.K.O. Ds. H. P. M. de Walle en H. Z. de Mildt.

Regel. vac. beurten Ds. H. P. M. de Walle en H. Z. de Mildt.

Kas vóór hulpbeh. idioten: br. J. Verlinde.

Art. XV. Roepende kerk voor de volgende vergadering is de kerk van Hoek. Op 18 Jan. 1917 zal D.V. te Ter Neuzen deze vergadering worden gehouden. Uur van aanvang zal later worden bepaald.

Art. XVI. Rondvraag.

Ds. A. Thielen dankt voor het welkomstwoord hem toegesproken. Ds. de Mildt verkrijgt toestemming om op de volgende vergadering de geheele bijdrage voor hulpbehoevende kerken te innen.

Ds. Brouwer spreekt namens de classes een hartelijk afscheidswoord tot Ds. J. H. Lammertsma en doet de vergadering hem de zegenbede toezingen. Ds. Lammertsma neemt afscheid, vragend te mogen meedragen de biddende liefde der broederen.

Art. XVII. Het kort verslag wordt vastgesteld.

Art. XVIII. Na dankgebed door den assessor wordt de vergadering gesloten.

Op last der classe
H. Brouwer, H. Mzn, *Cl. Assessor.*

Buitenland.

Duitschland. Wat hebben wij te doen?

Bovenstaande vraag wordt dezer dagen in Duitschland veel gesteld. In het *Ev. Kirchenbl. f. Württbg.* antwoordt hierop prelaat von Romer het volgende: „Wij hebben niet velerlei raad noodig, maar slechts een, die veel, ja alles in zich sluit, en deze is: „doet boete." Wij staan met ons volk onder Gods tuchtiging of gericht, gelijk men het nemen wil. Men spreekt niet gaarne van Gods gericht, want God is „Vader." Nu dan, als wij Hem „Vader" noemen, dan weten wij, dat geen vader een kind tuchtigt en de tuchtiging niet steeds zwaarder en harder maakt, wanneer het kind het niet zeer noodig heeft. En wat is zulk een Goddelijke tuchtiging anders dan het voltrekken van een oordeel over ons verleden en over ons geheele wezen, waarbij de vraag zich aan ons opdringt, of het een door vergelding terechtbrengende tuchtiging worden zal, of een door vergelding vernietigend gericht!

Doet boete! Waarover? Moeten wij het nog uitspreken: de „Evangelische" Theologie, en door hare invloed de Kerkelijke leer, heeft Christus, den Heer der Kerk, in Zijn eer aangetast, ja ten deele Zijn eer geroofd. Dit is gebeurd op de kansels, bij het onderwijs van de jeugd, bij het herderlijk werk, bij het gebed in de gemeente, zelfs bij de bediening van de door Christus ingestelde Sacramenten.

Christus' eere is Zijn kruis op Golgotha en Zijn troon in den hemel. Men komt bij ons op de kansels, bij de sterfbedden, bij de graven, midden onder de verschrikkingen van den oorlog uit, zonder zoenoffer voor de zonde der wereld door den kruisdood van den Zone Gods. Daarom blijven onze zonden onverzoend en schreien ten hemel om vergelding. Men komt niet meer aanbiddend tot Hem, Wien alle dingen door den Vader overgeven zijn, Wien alle macht in den hemel en op de aarde gegeven is, wiens Naam als de eenig reddende ons menschen door den Vader gegeven is. Men komt in zijne gebeden zonder den Voorspreker bij den Vader, zonder Hem die voor hen, die onder het oordeel Gods zijn, aan Gods rechterhand is gezeten. Met den Middelaar die van den hemel gekomen, en in den hemel is verheven, den eeuwig levenden Verlosser, wordt niet gerekend. En zou daarmede niet het verbond verbroken zijn waardoor wij God, die zich zoo vreeselijk onder ons openbaart, nog mogen aanroepen: „Abba, lieve Vader!"

Wat zullen wij dus doen? Boete zullen wij doen en voor de vergelding beven, onder het kruis knielen, opdat de reddende zegen van het bloed des Verbonds over ons kome, aan de treden van den troon Hem huldigen, Dien de eeuwige en almachtige God tot Koning over de zondaars verhoogd heeft, die zich willen laten overbrengen in het rijk des Zoons, in welken alleen gevonden wat de Heilige Schrift redding, hulp, heil, zaligheid noemt.

Of willen wij Christus den Heere trotseeren? Zijn wij sterker dan Hij? Onze Evangelische Kerk is verloren, wanneer wij predikanten niet terugkeeren en de ons toevertrouwde zielen niet terugleiden tot den Kurios, den Heer der kerk, die naar Hem „Kerk" heet. Geen dikke wolk van duisternis bedekt het woord des N. Testaments, wanneer wij ons vermoeien geen anderen Christus daarin te vinden als Hem, die onze levende Heiland en Heere is; een sombere wolk van inwendige onklaarheid en onwaarheid neemt voor ons en voor onze gemeenten den zegen van het gebed en den arbeid en het lijden weg, wanneer wij ons met de onklare en wankele verhouding tot Christus behelpen, in plaats van Hem te belijden als den waarachtigen God en het eeuwige leven. Of zou Hij, die in den hemel troont, aldaar werkeloos toezien, dat Zijne gemeente het òf betwijfelt, òf loochent dat Hij op Zijn troon is gezeten? Ik vrees dat wij tegenwoordig, in plaats van de genade van onzen Heere Jezus Christus, iets ondervinden van: „Wie niet gelooft in den Naam des eengeboren Zoon Gods, die is reeds geoordeeld."

Dit moet, naar ik meen, uitgesproken worden als het eerste en het grondleggend antwoord op de vraag: „Wat zullen wij doen, en waarin hebben wij opnieuw te leeren!"

Het verblijdt ons, dat in Duitschland, bij zijn zwaren strijd, zulke woorden gesproken worden.

Noord-Amerika. Samensmelting van kerken.

Wij meldden reeds van plannen, die in Canada bestonden om de Presbyteriaansche, Methodistische en Congregationalistische kerk tot één kerk te versmelten. Deze plannen schijnen der verwezenlijking nabij. Wel verschillen genoemde kerken in belijdenis en kerkregeering, doch men wil daarover heen stappen. Het is te begrijpen, dat de Presbyterianen de meeste bezwaren tegen zulk een vereeniging of saamsmelting hebben, maar nu heeft de General Assembly, of Algemeene Synode der Presbyteriaansche kerk van Canada, met 406 tegen 68 stemmen besloten om tot de vereeniging over te gaan, ten einde zoo doende met de genoemde kerken de „United Church of Canada" te vormen. Er wordt gehoopt, dat de minderheid zich naar het besluit der meerderheid zal conformeeren, maar wanneer dit niet geschiedt, zal wellicht hetzelfde gezien worden wat in Schotland een 16 jaar geleden plaats had, toen een kleine minderheid van de Vrije Schotsche Kerk zich niet onderwerpen wilde aan het besluit van de meerderheid, om zich met de geunieerde Presbyteriaansche kerk te vereenigen. Ten slotte werden aan die kleine minderheid, gevormd door een dertigtal kerken, bij rechterlijk vonnis al de goederen der Vrije Schotsche kerk toegewezen, wijl zij zich gehouden had aan de belijdenis der Vrije Schotsche kerk.

Hetgeen men in Canada op het oog heeft, is niet een federatie van kerken, waarbij deze nog zekere zelfstandigheid behouden, maar eene samensmelting tot één kerk. Dit blijkt uit het feit, dat men de zending-boards, de pensioenfondsen, de inrichtingen van onderwijs, tot één geheel wil maken. Dat de Presbyteriale kerkvorm hierbij in het gedrang komt, is zoo helder als de dag. Men wil dat de plaatselijke kerk zal staan onder Presbyteries, of Classen, de Classen komen onder „Conferences" en het hoogste wetgevend lichaam zal Council heeten, welke vergadering om de twee jaar moet saam komen.

Op een soortgelijke samensmelting is men ook in Zuid-Afrika en Nieuw-Zeeland bedacht. Uit Porto-Rico wordt gemeld, dat het Presbyterium aldaar aan de General Assembly in de Vereenigde Staten heeft gevraagd om ontbonden te worden, ten einde zich te vereenigen met de „Evangelical Church" van Porto-Rico, waartoe vijf verschillende kerken toetreden. Ook in Australië heeft men getracht verschillende kerken tot één te vereenigen. Het is, alsof het in de lucht zit, om verschillen in de belijdenis en in de kerkorde voor onwezenlijk te verklaren. Wij houden ons overtuigd, dat alleen bij overeenstemming in belijdenis en kerkorde kerken geroepen zijn met elkander te vereenigen.

Gemengd Nieuws.

In troebel water vischen. Mevrouw Annie Besant, de bekende theosophiste, zoekt in Engelsch-Indië beroering te wekken, door te ijveren voor zelfregeering in Indië. »De beste Indische geesten hebben zich loyaal gegeven voor het behoud van het Rijk. Mevrouw Besant heeft zich aan het hoofd gesteld van een aantal ontevreden menschen, die geen bewijs gegeven hebben dat zij in staat zijn om regeerders over hunne stamgenooten te worden«, Zoo laat men zich van Engelsche zijde hooren.

Daarbij laat zij niet na, het werk dat in Indië door zendelingen van het Christendom gedaan werd, aan eene scherpe critiek te onderwerpen. Het is er haar om te doen, het Hindoeisme over het Kruis te laten triumfeeren.

De Engelsche regeering heeft een en andermaal duidelijk laten gevoelen, wat zij denkt van Mevr. Besants propaganda. Maar zij kwam er tot op heden niet toe, deze dame te noodzaken hare propaganda te staken.

Verminderd kerkbezoek des avonds. In Londen heeft men met het oog op de Zeppelinraids geen straatverlichting. Ten gevolge daarvan klaagt men dat de Avondgodsdiensten weinig meer bezocht worden. Het voorstel is gedaan om de avondgodsdienstoefeningen des namiddags te houden, gelijk het vroeger de gewoonte was. Op het platteland kan dit wel gedaan worden, maar in de steden zou men daarvoor in de levensmanier verandering moeten brengen, en dat schijnt niet te gaan. Daarom houdt men zich ook te Londen aan de avondgodsdienstoefeningen. Ook is opgemerkt, dat niettegenstaande de donkere straten, de Cinema's en Komedies des avonds groote schare bezoekers trekken. Wanneer door de wereld de duisternis getrotseerd wordt om publieke vermakelijkheden bij te wonen, dan is de dienst des Heeren voor de belijders van den Christus het nog veel meer waard, dat men door donkere straten zich begeeft naar de plaatsen, waar Gods Woord verkondigd wordt.

Winckel.

Voor Kinderen.

VERLOREN DOCH NIET VOOR ALTIJD.

IV.

Op school.

Op de hoogeschool waar Wulfert een plaats kreeg, zette hij het vrolijke leven van het gymnasium voort, alleen maar op wat grooter schaal.

Vader had zooveel mogelijk gezorgd, dat zijn zoon in de groote verre stad waar hij niemand kende, althans eenigszins onder tucht zou staan, in het soms vrij ongeregelde studentenleven. De predikant was naar zijn meening zeer wel geslaagd. Wulfert zou een kamer betrekken bij bejaarde, vrome lieden, die met hem konden omgaan, zoo noodig toezicht houden, en nu en dan aan den vader schrijven hoe zijn zoon het maakte.

Zoo scheen alles in orde, en toch was het anders. De jonge man had al zeer spoedig begrepen welk spel er gespeeld werd, en dadelijk besloten datgene te handhaven wat hij zijn vrijheid noemde. Hij zei echter niets, vond alles goed en werd door zijn nieuwe huisgenooten vriendelijk ontvangen. Weldra was hij er geheel burger en begonnen ze veel van hem te houden. De eerste brieven, die zij naar den predikant zonden, luidden dan ook hoogst gunstig. Vader was verrast en tevreden, en moeder zei: Heb ik het u niet gezegd onze Wulfert is beter dan hij lijkt.

Maar wat diens huisgenooten zoo min als zijn ouders wisten was, dat hij in stilte het oude leventje weer begon. Weldra behoorde hij tot de eerste pretmakers onder de studenten; helaas niet tot de knapsten. Allerlei grappen, soms lang niet onschuldige werden uitgehaald, meer-